

VŠEHRD

LIST ČESKOSLOVENSKÝCH PRÁVNÍKŮ

Náhrada škody v osnově československého občanského zákoníku.

Antonín Vašina (Brno).*)

Právní skutečnosti, podmiňující povinnost k náhradě škody, jsou v osnově československého občanského zákoníku vybudovány v podstatě na těchže základních myšlenkách jako v platném právu, zejména na principu ručení za zavinění. Systém ručení za zavinění ovládá naše právo, a to jak 30. hlavu obč. zák. (§ 1295) v zemích historických, tak i právo platné na Slovensku.¹⁾ Stejně je tomu tak i v jiných právních systémech evropských, na př. v něm. obč. zák. §§ 823, 826²⁾ neb v Code civil art. 1382³⁾. Rovněž i osnova vychází ze zásady všeobecné povinnosti k náhradě škody, vsáhl-li někdo zaviněným způsobem do cizí sféry, a překročil tak mez stanovenou právním řádem (§§ 1294, 1295). § 1295 osnovy doznal změny jedině v tom, že dle Randova návrhu⁴⁾ vynechána samozřejmá věta, že nahrazena má být nejen škoda z nedovolených právních jednání, nýbrž i škoda vzniknuvší nedodržením smluvních závazků. Přes tuto změnu dlužno odlišovati, vzhledem k různosti sankce, pojem t. zv. civilního deliktu.

O škodě vzniknuvší při t. zv. výkonu práva jedná změněný § 1305 osnovy. Prvý jeho odstavec stanoví, že kdo vykonává své právo v mezích právem dovolených, není zpravidla odpověden za škodu, která z toho někomu vzejde. Výkon práva, o němž se zde mluví, vztahuje se na vše, co právním řádem není zakázáno, co jím je tedy dovoleno. Právnímu řádu, jakožto souboru norem stanovících povinnosti, je to pole úplně irrelevantní. Citované ustanovení je tedy pouhým konstatováním samozřejmé zásady, že ten, kdo se pohybuje na onom, právním řádu irrelevantním poli, neporušuje uložených mu povinností — ať již

*) Práce ze semináře občanského práva univ. prof. Dr. Sedláčka.

1) Viz Fajnor-Zátorecký, »Nástin súkromého práva« str. 349, 355.

2) Srov. k tomu J. von Staudingers Kommentar zum bürgerlichen Gesetzbuch, II. Band, str. 857.

3) Srov. k tomu Dalloz »Répertoire pratique de législation, de doctrine et de jurisprudence«, tome X., str. 350.

4) Randa, »Die Schadenersatzpflicht nach österreichischem Rechte«, III. vyd., str. 272.

zákoných či smluvních -- a nemůže tudíž býti zavázán k náhradě škody.

Ke škodě může však dojít, aniž by byla porušena nějaká pozitivní povinnost právní. Tyto případy zahrnuje 2. odst. § 1305, stanovící: kdo však učiní někomu škodu úmyslně způsobem přičítícím se dobrým mravům, nebo kdo vykonává své právo jen s úmyslem někoho poškoditi, jest povinen škodu nahraditi. Prvou větou stanoví se nový důvod závazku k náhradě škody; kdežto dle všeobecných pravidel (§§ 1294, 1295) předpokladem takového závazku jest porušení povinnosti právní, stává se zmíněným ustanovením soustava norem etických součástí právního řádu. Ustanovení 2. věty vyplývá ze zásady, že subjekt určitého nároku žalobního nemá zneužívat své výhodné posice ke škodě zavázaného subjektu; toto jednání dá se subsumovati pod hledisko věty první, jakožto jednání proti dobrým mravům. Obsahově s tím shodnými jsou zákaz šikany dle něm. obč. zák. § 226, jež však dle judikatury nutno vykládati restriktivně⁵⁾, a francouzská teorie o »abus du droit« (»zneužití práva«)⁶⁾. Dle názoru panujícího v současné literatuře i praksi francouzské, jest zneužitím práva, je-li jím způsobena škoda, odůvodněna žaloba na náhradu škody (= la théorie d'abus du droit). Pojem zneužití práva jest vykládán s hlediska, jež možno nazvati účelovým: zneužití jest dáno, je-li nárok uplatňován způsobem, odporujícím účelu, k jehož dosažení jest nárok právním řádem uznáván. Účelové nazírání na zneužití práva, jež převládá, jest konstrukcí Aubry-Rau-ovou: l'exercice d'un droit peut devenir illégitime lorsqu'il a lieu dans des conditions ne répondant plus à l'intérêt en vue duquel ce droit a été reconnu par la loi, quel que soit d'ailleurs le mobile malicieux ou non, qui les explique«. Pod hledisko zneužití práva jsou ve francouzském právu zahrnovány i případy nekalé soutěže.

Věkovou hranici rozhodnou pro civilní zodpovědnost snižuje osnova na 7 let ve sloučeném § 1308 a 1309, jež recipuje dále ustanovení § 1309 obč. zák., dle něhož osoby, jimž lze přičísti zavinění v dohledu nad dětmi, duševně chorými neb osobami dočasně nepřičetnými, jsou povinny hraditi škodu, již svěřené jim osoby způsobily. Snížení věkové hranice neprojeví však pravděpodobně praktických důsledků, a zůstane na dnešním stavu, a to vzhledem k § 1310 odst. 2. osnova, jež ponechává soudci, aby rozhodl dle slušného uvážení jen na částečnou náhradu, nemohl-li nedospělý nebo slabomyslný, dopouštěje se škodlivého jednání posouditi, jaké bude míti následky. Mnohem pružnější věkovou hranici pro civilní zodpovědnost zná německé právo; dle § 828 něm. obč. zák. není dítě do 7 let vůbec zodpovědné; ve stáří od 7 do 18 let není osoba škodu způsobivší zodpovědnou tehdy, neměla-li pro posouzení své zodpovědnosti náležitých schopností.

⁵⁾ Staudinger, I. c. str. 882.

⁶⁾ Dalloz, I. c. str. 362 n.

Do této souvislosti patří § 1315, odst. 3. osnovy, dle něhož osoby, které jsou po právu povinny dohlížeti na nezletilce ve společné domácnosti, jako rodiče, vychovatelé a mistři, ručí za škodu jimi způsobenou, neprokáží-li, že na ně dohlíželi tak bedlivě, jak toho vyžadují pospolitý život neb zvláštní předpisy. Tím zaveden nový důvod ručení, o jehož vhodnosti diskutováno již na I. sjezdě českých právníků (v r. 1904), aniž došlo k pozitivnímu řešení.⁷⁾ Dle francouzského práva jsou rodiče zodpovědní za jakoukoliv škodu způsobenou jejich nezletilými dětmi — t. j. mladšími než 18 let — sdílejí-li společnou domácnost, a pokud nezletilec nebyl svěřen vychovateli, mistru neb zaměstnavateli, na něž pak přechází zodpovědnost (Code civil, art. 1384 § 2). Ale i pak zůstávají rodiče zodpovědní, lze-li jim za civilní delikt nezletilce přičísti zavinění, na př. pro špatnou výchovu, špatné příklady a pod. (Code civil, art. 1382.) Exkulpovati se mohou rodiče, prokáží-li, že bylo jim nemožno zabrániti škodlivému činu. Přísné ručení rodičů je poněkud zmírněno tím, že nezletilec je zodpověden tehdy, je-li jeho intelligence dostatečně vyvinuta, aby mohl posouditi svůj čin. (Code civil art. 1310.) V tom případě nastupuje solidární závazek otce s dítětem.⁸⁾

Ručení právnických osob upravuje osnova v § 1313 odst. 2., kde se stanoví: hromadné osoby ručí za škodu způsobenou zákonnými nebo podle stanov zřízenými zástupci neb orgány v jejich působnosti stejně jako fyzické osoby. Platný obč. zák. postrádá předpisu stanovícího ručení právnických osob; přes to však praxe, užívajíc analogie, takovouto povinnost uznává. Pojem orgánu právnické osoby nutno řešiti dle pozitivního předpisu právního. Neboť právní řád, když spojuje právní subjektivitu s jiným podkladem hmotným, než člověkem, musí též stanoviti svými normami, koho jest považovati za orgán, t. j. či jednání jest posuzovati jako projev vůle (právní, o psychologické zde nelze mluvit) právnické osoby. § 1313 odst. 2. obsahuje tudíž poukaz na pozitivní, ať již zákonné či jiné odvozené normy — stanoví — jimiž vymezeny jsou orgány, a jich kompetence, a do té míry jest tedy blanketní normou. Ustanovení §§ 1313a, 1315 jest pak užiti stejně i na osoby právnické.

Nejdůležitější změny přináší však osnova v trojím směru: § 1313 zavádí ručení státu a veřejných zaměstnanců, dále rozšiřuje osnova ručení za výsledek a konečně rozšiřuje povinnost nahraditi immateriální škodu.

A. Ručení státu.

Zákonná úprava otázky, zda a do jaké míry má ručiti stát za škodu způsobenou jeho zaměstnanci, slíbena byla v § 92 ústavní listiny: »pokud stát ručí za škodu způsobenou nezákonn-

⁷⁾ »Publikace prvního vědeckého sjezdu českých právníků«, sekce I., otázka 1., výsledky rokování sjezdu str. 18.

⁸⁾ Dalloz, l. c. str. 398 a n.

ným výkonem veřejné moci, určuje zákon«. Tímto prováděcím zákonem jest ustanovení § 1313 odst. 3. osnovy.

Pokud jde o škodu, způsobenou při výkonu funkcí, jež svými orgány obstarává stát, dlužno rozeznávatí ručení státu, a ručení jeho zaměstnanců. Obojí toto ručení upravuje osnova jednotným způsobem, a to ustanovením: způsobí-li zejména veřejný úředník anebo zřízenec někomu škodu tím, že vykonává své úřad nebo službu úmyslně nebo z hrubé nedbalosti poruší své povinnosti, nebo odepře proti své povinnosti úřad nebo službu konati, nebo se dopustí neodůvodněných průtahů a nemohla-li býti škoda odvrácena zákonnými opravnými prostředky, může poškozený požadovati náhradu nejen od něho, nýbrž i od toho, jehož zmocnění nebo jehož jménem úřad nebo službu vykonává, neb od obou společně. O soudcích platí zvláštní zákon.

Tímto ustanovením řeší osnova též otázku v literatuře často diskutovanou, zda nárok na náhradu škody oproti státu jest svojí povahou veřejnoprávní neb soukromoprávní.⁹⁾ Důvodová zpráva k osnově (str. 167.) zdůrazňuje, že »tím založené ručení státu za veřejnoprávní zavinění jest rázu soukromoprávního«. S normativního hlediska, jež stírá rozdíl práva veřejného a soukromého, pozbývá však uvedený problém značně na svém významu. Z principu jednotnosti právního řádu plyne, že nelze činiti rozdílů co do podstaty mezi nárokem veřejnoprávním a soukromoprávním. Jest pak jen otázkou vhodnosti a účelnosti, ležící mimo právní normy, zda určitý nárok má býti uplatňován na soudě či úřadě správním.

Nápadné jest v osnově ustanovení omezující odpovědnost za škodu na úmysl a hrubou nedbalost. Ručení státu odlišuje se tím jak od celého systému norem, upravujících v obč. zák. náhradu škody, tak i od ručení soudců dle zákona syndikátního (z 12. VII. 1872, č. 112. ř. z.). Důvodová zpráva (str. 166.) uvádí, že komise při tomto omezení brala ohled na státní pokladnu, aby jí nevzešly velké výdaje. Tím však osnova neprovádí důsledně myšlenku, jež byla podkladem § 92 úst. listiny. Motivy k úst. listině ukazují totiž, že prováděcí zákon měl přizpůsobiti ručení našeho státu těm právním řádům, které, jako francouzský,¹⁰⁾ znají plné ručení státu. Ve své kritice osnovy správně uvádí Grohmann,¹¹⁾ že postulát ochrany občanstva před možným poškozením vyžaduje, aby zodpovědnost státu nebyla omezována na dolus a culpa lata; dále jest třeba ochrany v těch případech poškození, ve kterých — vzhledem k složitosti správního organismu — bude lze těžko dokazovati zavinění určitého úředníka.

Na tuto ochranu pamatováno jest ve francouzském právu, jež normuje bezpodmínečné ručení státu. Při tom však rozezná-

⁹⁾ Na př. francouzská teorie i praxe jednotně považuje takový nárok za veřejnoprávní; Dalloz, l. c. str. 374 n.

¹⁰⁾ Dalloz, l. c. str. 374 n.

¹¹⁾ V »Juristen-Zeitung für das Gebiet der Tschechoslovakischen Republik« 1926, č. 8.

vá francouzská teorie i praxe »faute de service«, t. j. zavinění jdoucí na vrub celkového chodu administrativy, na rozdíl od osobního zavinění zaměstnance, t. zv. »faute personnelle«. V prvním případě lze uplatňovati nároky na náhradu škody jen proti státu, ve druhém, dle nejnovější judikatury francouzské, jak proti státu, tak i proti zaměstnanci.¹²⁾

Odlišně je též upraveno nyní ručení státu právním řádem republiky rakouské, jenž činí rozdíl mezi ručením státu a ručením úředníka. Kdežto zodpovědnost úředníka je shodně s naší osnovou omezena na dolus a culpa lata, ručí stát i za culpa levis.¹³⁾

Demokratické nazírání na stát, jeho úkoly a zvláště na poměr občana ke státu jistě vyžaduje, aby stát netvořil výjimku z jednotného jinak principu zavinění. Konečně nelze přehlížeti, že otázka ručení státu těsně souvisí s řádnou organizací administrativy; neboť nejlepší ochranou státní pokladny, na niž myslela komise při navrhování § 1313, jest dobře fungující veřejná správa.

Stát československý ručí již i dle platného práva, a to na Slovensku a Podkarpatské Rusi. Fajnor a Zálurecký¹⁴⁾ uvádějí, že ručení státu na Slovensku není však všeobecné, neboť »zodpovědnost státu za porušení povinností se strany státních úředníků je v zákonech jen ohledně jednotlivých případů výslovně uznána«. Stejně tak stanoví i jimi citované rozhodnutí nejvyššího soudu (z 11. XII. 1923, č. R v I. 1056/1923). Naproti tomu Rouček¹⁵⁾ v záznamech ze slovenských porad komise pro revisi obč. práva uvádí, že vedle zmíněných zvláštních zákonů ustanovení o ručení státu platí na Slovensku zásada všeobecného ručení státu, vyvozovaná z norem práva zvykového.

B. Ručení za výsledek.

Osnova zachovává, jak již bylo zdůrazněno, systém ručení za zavinění. Rozdíl její proti platnému právu jest v tom, že vzhledem k změněným poměrům hospodářským rozšiřuje počet výjimek, stanovicích ručení za výsledek.

a) Moderní formy podnikání, kdy občanstvo je ve styku s podnikatelem jen prostřednictvím jeho pomocníků, vyžadují vybudování náležité ochrany před škodami způsobenými zřízenci podnikatele. Nutnost takové ochrany vyslovena již na I. sjezdě čes. právníků,¹⁶⁾ stejně ji požadoval i Randa,¹⁷⁾ provádí ji však teprve osnova. § 1315 odst. 1. osnovy přejímá dosavadní zásadu § 1315 obč. zák.; 2. odstavec však stanoví, že majitel obchodu neb podnikatel, který někoho zjedná k ně-

¹²⁾ Dalloz, l. c. str. 374 n.

¹³⁾ Grohmann, v citov. článku.

¹⁴⁾ Fajnor-Zálurecký, l. c. str. 357.

¹⁵⁾ Rouček, »Revisi občanského zákona« II., str. 17.

¹⁶⁾ »Publikace prvního atd.«, sekce I., otázka I., výsledky rokováání, str. 16.

¹⁷⁾ Randa, l. c. str. 274.

jakému úkonu, jest povinen nahraditi škodu, kterou tato osoba učiní proti právu někomu jinému vykonávajíc jí svěřený úkon. Zaměstnavatel ručí tudíž za výsledek, i když mu nelze přičísti zavinění, a to za škodu způsobenou jeho zřízcenci bez ohledu na jejich schopnost. Osnova zaujímá tím stejné hledisko na t. zv. »podnikatelské risiko« (t. j. zásadu, že kdo má z podnikání hospodářský užitek, má nésti i risiko, a ručiti proto i za výsledek) jako právo francouzské. Code civil¹⁸⁾ v art. 1384 stanoví taktéž bezpodmínečné ručení zaměstnavatele, jež nemůže býti úmluvou vyloučeno. Předpoklady jsou: že zaměstnavatel ustanovil zaměstnance k určitým úkonům, dále že zaměstnanec je v poměru podřízenosti, konečně že zaměstnanec způsobil škodu při výkonu svěřených mu úkonů. Aby odůvodnil ručení za výsledek, uchyluje se Code civil k fikci, a presumuje zavinění zaměstnavatelovo.

Německé právo zachovává v otázce ručení zaměstnavatele princip zavinění. Dle § 831 něm. obč. zák. je majitel závodu povinen k náhradě škody, způsobené osobami jím zjednanými pouze tehdy, lze-li mu přičítati zavinění buď při volbě osob, při pořizování zařízení neb náradí, neb konečně při provádění úkonů jeho závodu. Důkazní břemeno spočívá na zaměstnavateli.¹⁹⁾

Právo platné na Slovensku²⁰⁾ zná bezpodmínečné ručení zaměstnavatele za škodu, kterou jeho zaměstnanec při obstarávání svěřené mu věci jinému protiprávně způsobí, ve dvou případech: jednak jde-li o nebezpečný provoz neb takové zaměstnání, které přivádí již dle své povahy jisté škody, — jednak jde-li o jakýkoliv větší hospodářský neb průmyslový podnik.

b) V § 1316 osnova přejímá zásadu § 1316 obč. zák. o ručení hostinských, plavců a povozníků. Nově jsou hostinským co do ručení na roveň postaveni majitelé lázní, kteří koupajícím přenechávají kabiny, a úschoven šatstva, co do věcí, které obyčejně se tam přinášejí nebo odevzdají.

c) Ručení majitelů nebezpečných podniků, jehož nutnost odůvodňována rovněž již na I. sjezdě čes. právníků,²¹⁾ zavádí osnova v §§ 1317, 1317a. Kdo provozuje živnost ve velkém, zvláště továrnu, plavby, doly nebo lom a při tom používá páry, plynu nebo jiné živelní síly (elektriny, vody, horkého vzduchu a pod.), vyrábí výbušné látky nebo jich používá při provozu, ručí jiným za skutečnou škodu (§§ 1325, 1327, 1332) způsobenou provozováním. Ručení se zproštuje jen tehdy, prokáže-li, že tu byla neodvratná náhoda, vlastní zavinění poškozenceho nebo zavinění někoho jiného, za něhož neodpovídá. Neodvratné náhody nemůže se dovolávati, nastalo-li poškození jakostí, za-

¹⁸⁾ Dalloz, l. c. str. 400 n.

¹⁹⁾ Staudinger, l. c. str. 891.

²⁰⁾ Fajnor-Zátarecký, l. c. str. 356.

²¹⁾ »Publikace prvního atd.«, sekce I., ot. I., výsledky rokování str. 16.

řízením neb vadnou činností použitých strojů. Ručení za výsledek nevztahuje se na podniky menší, pro něž by bylo velkým zatížením. Není-li živnost uvedeného druhu provozována ve velkém, může se podnikatel zprostiti ručební povinnosti, prokáže-li, že dbal při provozování pečlivosti obvyklé v obchodu a živnosti nebo požadované platnými předpisy. Pro malé podniky zůstává tedy zachován princip zavinění, a jen průvodní břemeno je přesunuto na podnikatele. Osnova neurčuje však rozdíl mezi velkými a malými podniky; rozhodování ponechává úvaze soudcovské.

V poměru k § 364b) jest ručení dle § 1317 mnohem širší. Subjektem nároku dle § 364b) jest jen vlastník pozemku poškozeného immissemi ze sousedova podniku, jež přesahují obvyklou míru. Předpokladem jest, že sousedův podnik podléhá úřednímu schválení dle živnostenských předpisů; rozsah jeho jest však nerozhodný, stejně jako otázka zavinění. Naproti tomu subjektem nároku dle § 1317 je každá osoba, jíž byla provozováním podniku způsobena jakákoliv škoda, a to rovněž bez ohledu na zavinění podnikatele. Podmínkou jest však, aby šlo o provozování živnosti ve velkém.

Na Slovensku²²⁾ vytvořila soudní praxe (na základě čl. XXVIII. z r. 1893) zásadu, že majitel nebezpečného provozu průmyslového ručí za škodu, jež vznikla jiným osobám z provozu nebo jeho nedostatků. Exkulpovat se může jen tehdy, prokáže-li, že poškozený přivodil škodu vlastním zaviněním.

d) Další výjimkou z principu zavinění, známou již platnému právu, jest dle § 1318 ručení majitele bytu, z něhož věc spadla, nebo bylo něco vyhozeno nebo vylito.

e) Při poškození zvířetem stanoví osnova ručení za výsledek, ale jen tehdy, nejde-li o domácí zvíře chované k výdělku neb výživě. V těchto případech je zodpovědnost držitele zvířete omezena na ručení za zavinění, neboť se může exkulpovati průkazem, že dbal pečlivosti v pospolitém životě potřebné, opatruje zvíře a dohlížeje na ně. Právo platné na Slovensku²³⁾ nečiní rozdíl mezi zvířaty chovanými k výdělku neb výživě a jinými. Za polní škody, způsobené domácími zvířaty, ručí jich majitel bezpodmínečně (čl. XII z. z r. 1894). Pokud jde o jiné než polní škody, zná slovenské právo rovněž jen ručení za zavinění. Odlišně od toho uvádí Rouček,²⁴⁾ že za škodu způsobenou zvířetem, ručí vždy majitel, i když ji nezavinil. Platný obč. zák. stanoví sice též jen ručení za zavinění, ale při polních škodách je ručení za výsledek stanoveno speciálními předpisy (zemské zákony na ochranu polí proti poškození zvířaty — na Moravě z. z. č. 12/1875).

V případech ručení za výsledek možno požadovati dle § 1324 jen odškodnění za pozitivní škodu. Bude-li prokázán úmysl neb

22) Fajnor-Zátarecký, I. c. str. 360.

23) Fajnor-Zátarecký, I. c. str. 362.

24) Rouček, I. c. str. 17.

hrubá nedbalost, mění se ručení za výsledek v normální případ ručení dle všeobecných zásad §§ 1294, 1205 o zavinení; tu pak lze požadovati plné zadostučinění (§ 1324).

C. Náhrada immateriální škody.

Na poli náhrady škody lze v moderní době pozorovati odklon od dosavadního ryze majetkového nazírání na škodu. Četné novější zákony přihlížejí i ke škodě immateriální, na př. zákon o tiskových deliktech z 30. V. 1924, č. 124, sb. z. a n. (§ 17), neb z poslední doby zákon o nekalé soutěži z 15. VII. 1927, č. 111, sb. z. a n. (§ 16, odst. 4. stanovící: kromě náhrady může soud podle okolností přirůknouti žalobci na jeho návrh též přiměřené odškodné za utrpěné příkoří a jiné osobní újmy).

Na roveň škodě majetkové postavena jest immateriální škoda v právu francouzském, dle něhož »škoda immateriálního rázu odůvodňuje stejně jako škoda majetková nárok na náhradu.«²⁵⁾ Rozhodnutí o tom, zda v konkrétním případě civilního deliktu třeba přihlížeti nejen k majetkové škodě, nýbrž i k újmám jiného rázu (t. zv. le tort moral, le dommage moral) ponechává se volně úvaze soudcovské. Stejně nazírání na immateriální škodu zná i právo italské a anglo-americká praxe.²⁶⁾ Naproti tomu německé právo vychází zásadně z majetkového nazírání na škodu (§ 253 něm. obč. zák.). Povinnost nahraditi t. zv. immateriální škodu nastává jen výjimečně za podmínek § 847 něm. obč. zák.²⁷⁾

Platný obč. zák. přihlíží k immateriální škodě jen v jediném případě, a to při poškození na těle. Dle § 1325 jest škůdce povinen zaplatiti poškozenému, bude-li toho žádati, kromě náhrady za majetkové poškození i bolestné přiměřené vyšetřeným okolnostem. Další případy, v nichž dle platného práva třeba nahraditi immateriální škodu, spočívají na speciálních zákonech. Sem spadají na př. zákon na ochranu známek z 6. I. 1890, č. 19 ř. z., zákon o letectví z 8. VII. 1925, č. 172 Sb. z. a n., citované již zákony o tiskových deliktech a nekalé soutěži atd.

Randa²⁸⁾ nesprávně uvádí pro platné právo jako další případ ustanovení § 1331 obč. zák.: považuje totiž cenu zvláštní oblíby, jež dle tohoto paragrafu má býti zaplácena, za náhradu immateriální škody. Cena zvláštní oblíby, jako cena vůbec dle obč. zák., jest peněžitým vyjádřením hodnoty, kterouž přikládáme věci (jakékoliv ve smyslu § 285 obč. zák.). Při tom třeba zdůrazniti, že hodnota věci není vlastností inhaerentní, nýbrž vlastností vztahovou, a že tudíž rozdíl ceny řádné, mimořádné a ceny zvláštní oblíby jest dán jediné růzností hlediska, s něhož věc jednu oproti věci druhé hodnotíme vzhledem k našim hospodářským potřebám. Naproti tomu při t. zv. immateriální

²⁵⁾ Dalloz, I. c. str. 367.

²⁶⁾ Randa, I. c. str. 197.

²⁷⁾ Staudinger, I. c. str. 952.

²⁸⁾ Randa, I. c. str. 196.

škodě nejde vůbec o škodu způsobenou na věci, jakožto majetkové hodnotě dle § 285 obč. zák., nýbrž o škodu vymykající se majetkovému aspektu t. zv. »práv k věcem« dle II. dílu obč. zák., a týkající se útrap osoby, ať již fyzických či psychických.

Osnova zachovává majetkový aspekt dosavadního práva, rozšiřuje však značně počet případů, kdy má být nahrazena i immateriální škoda. Přibližuje se tím legislativním postulátům, v právníkové literatuře často vyslovovaným (na př. Randa »Die Schadenersatzpflicht«, str. 197, Krasnopolski »Gutachten«, str. 506 atd.) i uvedeným již právním systémům: francouzskému, italskému a anglo-americkému.

Povinnost nahradit immateriální škodu vzhází dle osnovy:

a) Souhlasně s platným právem při poškození na těle dle § 1325. Změna jest zde potud, že může být uznáno buď na bolestné přiměřené vyšetřeným okolnostem, anebo na přiměřenou peněžitou pokutu za utrpění příkoří. Osnova zde přebytně tvoří rozdíl útrap fyzických a psychických. K hospodářské stránce náhrady při poškození na těle přihlíží 2. odst. § 1325 stanoví, že náhrada má být dána zpravidla ve formě peněžitého důchodu, a jen z důležitých příčin ve formě odbytného. Při tom soudce má vždy bráti zřetel na majetkové poměry obou stran. To ostatně již odpovídá dosavadní praxi. Právo platné na Slovensku zná rovněž závazek k náhradě immateriální škody při poškození na těle. Zásadní rozhodnutí býv. uherské kurie z 1. října 1914, č. P. 977/1914²⁹⁾ stanoví, že »je právním pravidlem založeným na soudní praxi, že strana, která utrpěla tělesný úraz, může žádat od toho, kdo jí úraz způsobil, majetkové zadoostiučinění na náhradu své mravní škody i v tom případě, že neměla z tělesného úrazu škody materiální, ale jen potud, pokud se to jeví slušným vzhledem k okolnostem dotyčného případu«. Naprosto odlišné mínění uvádí Rouček³⁰⁾, že »dle práva slovenského poškozený na těle nemá nároku na bolestné; peněžité pokuta, správně trest, jen v trestním řízení může být škůdci uložen.«

b) Zcela odlišné hledisko oproti platnému právu zaujímá osnova v § 1328. Stanoví povinnost k náhradě immateriální škody, ale jen tehdy, byla-li žena svedena slibem manželství, nebo jeví-li se soulož jako zločin nebo přečin. Svedená může žádati kromě náhrady majetkové škody také přiměřenou peněžitou pokutu za utrpění příkoří.

c) Při omezení osobní svobody stanoví osnova v § 1329 dle Randovo návrhu³¹⁾ povinnost škůdcevu dáti poškozenému na jeho žádost za způsobené příkoří také přiměřenou peněžitou pokutu. Dle slovenského práva je při zločinu omezení osobní svobody náhrada škody taxována bez ohledu na materiální

29) Fajnor-Zátorecký, »Zásadné rozhodnutia«, str. 564.

30) Rouček, l. c. str. 17.

31) Randa, l. c. str. 227.

škodu; za každý den zadržování jest přisouditi poškozenému náhradu ve výši 10—20 Kč.³²⁾

d) Při ublížení na cti zachovává osnova v § 1330 majetkový aspekt platného práva. Stanoví totiž povinnost k náhradě škody, byla-li někomu urážkou na cti způsobena skutečná škoda, neb ušel-li mu tím zisk. Poškozený jest oprávněn žádati odškodnění neb úplné zadostiučinění. Soudce uzná dle volného uvážení, vzešla-li škoda a v jakém rozsahu. Mimo toto ustanovení, známé již platnému právu, přihlíží osnova ve 3. odst. § 1330 též k imateriální škodě a stanoví, že poškozený může žádati nejenom za odvolání urážky na cti a uveřejnění jeho v novinách na útraty škůdcovy, i za vydání zákazu škůdci, aby takových sdělení nerozšiřoval, nýbrž též i za peněžitou pokutu za utrpěné příkoří. Dle práva platného na Slovensku, může poškozený žádat peněžité zadostiučinění i za svoji imateriální škodu — pokud se to vzhledem k okolnostem případu srovnává se slušností — při přečinech určených v zákoně o ochraně cti (Z. článek XLl. z r. 1914 při pomluvě a urážce na cti, při potupení osoby zemřelé nebo její památky, při poškození úvěru), jakož i při křivé obžalobě.³³⁾

e) Zajímavé jest v osnově pojetí § 1331 »při poškození na jmění a jiných právech«, jak zní změněná marginální rubrika. Byl-li někdo poškozen na svém jmění činem zakázaným trestním zákonem nebo ze svévole, anebo bylo-li zaviněným poškozeno jeho právo na jméno, firmu, původské nebo vynález-covo právo, může soudce na žádost poškozeného jemu přiznati také za utrpěné příkoří přiměřenou peněžitou pokutu (§ 1331). Stanoví se tím tedy povinnost k náhradě imateriální škody, platnému právu při poškození na jmění dosud neznámá. Důvodová zpráva (str 185) však doslovně uvádí: »nový § 1331, v pojetí Randově, přiznává nárok na náhradu imateriální škody při jistých poškozeních na majetku, došlo-li k nim činy trestním zákonem zakázanými nebo ze svévole, dále při poškození práva na jméno, firmu atd.; to vše odpovídá již platnému právu (srv. na př. Randa, 196)«. Bylo již uvedeno, jak Randa, vycházejí z mylného nazírání na obecnou hodnotu věci, vidí nesprávně v ceně zvláštní obliby náhradu imateriální škody. Komise přijímá tento nesprávný Randův náhled za svůj. Domnívá se mylně, že nahrazuje pouze termín »cena zvláštní obliby« termínem »pokuta za utrpěné příkoří«, a že povinnosti zůstávají tytéž. Je však zřejmé, že obsah povinnosti dle § 1331 osnovy je naprosto odlišný a mnohem širší, než dosavadní povinnost k náhradě dle § 1331 platného obč. zákoníku.

32) Fajnor-Zátarecký, »Nástin súkromého práva«, str. 352.

33) Fajnor-Zátarecký, l. c. str. 353.